

הידושיו של מקרא

פרשת כי תצא

אשת יפת תואר, הגם שגבי מלחמת מצוה נצטוונו לכלותם לגמרי כדכתיב לא תחיה כל נשמה.

והטעם לכך כדביאר בשפתי חכמים דהדין בשבויים הוא כדין אנשי העיר, ועל אף שאלו השבויים באו מז' אומות אין דינם כמו אומות שלהם, אלא כאנשי המקום שהם נמצאים שם עכשיו, וממילא ניהא למה כתיב שביו.

רק דלפי ביאור זה עדיין לא יתורץ הא דנקט הכתוב לשון יחיד גבי ישראל וכ"ש למה נקט כן גבי האוייבים. ולכך נראה לתרץ דהכתוב בא להדריכנו האיך יהא הדבר שאם נצא למלחמה יתן לנו ה' האוייבים בידינו, דלכך צריך שיהיו כולם באחדות כאיש אחד בלב אחד, דממילא בכוח האחדות יתן ה' האוייבים בידינו, ולכך כתיב כי תצא לשון יחיד שיהא כאיש אחד, רק דהוסיף הכתוב דאם נראה שגם האוייבים למדו דבר זה להיות באחדות כנגדנו, אל לנו לחשוש שיצליחו בכך, אלא מ"מ יתן אותם ה' בידינו, והגם דהיה להם תחבולה זה של אחדות, ועל זה אמר הכתוב ושבית שביו, היינו אותו תחבולה שרצה האוייב ללחום בו בנו ולשבות מאיתנו שבי, אותו נשבה ממנו ונלך אנו באחדות כנגדו ולא יצליח כנגדנו.

וממילא ניהא למה נקרא האוייב בלשון יחיד דהרי הוא השתמש באותו תחבולה להיות

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו (כא, י). צריך ביאור מהו הלשון שנקט הכתוב כי תצא לשון יחיד, הרי לכאורה איירי כאן בכל ישראל, והיה לכתוב לומר כי תצאו למלחמה על אויביכם.

עוד צריך ביאור למה כתיב ונתנו לשון יחיד, הרי גם אם נקט לשון יחיד גבי ישראל, למה גם גבי האוייבים נקט לשון יחיד, הרי גם כשכתיב איביך אין זה לשון יחיד אלא משמעות הלשון כולל בתוכו גם הרבה אויבים של היחיד, ואילו ונתנו ודאי ביהיד איירי ולמה נקט כן.

עוד צריך ביאור מהו דנקט הכתוב ושבית שביו, הרי משמעות לשון זו הוא דהשבוי שהיה ביד האוייב עתה שובים אנו שביו, והיה צריך לומר ושבית ממנו שבי, דהרי באוייב עצמו איירי דשבוהו ולא בשביו שהיה אצלו.

ואם תאמר דבאמת איירי במי שהיה שבוי אצלו, א"כ יקשה למה כלל איירי בהכי, ולא איירי בפשיטות בששבו ממני שבי.

ועיין ברש"י דהקשה לו קושיא זו הא דכתיב ושבית שביו, ולכך ביאר דבזה בא הכתוב לרבות כנענים שבתוכה, והיינו אלו שהיו שבויים אצלם כפשוטו, רק דלא איירי דווקא בהו, אלא לרבותא נקט גם כמותם, כדי לחדש דגם מז' אומות יש הדין של

חידושו

כי תצא

של מקרא

באחדות, ולכך גם כתיב ושבת שביו ולא ושבת ממנו שבי, דבאמת איירי בתחבולה שפעל בו כנגדנו אותו יש לשבות ממנו.

ומ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דבאמת גם איירי כאן בששבו מן האוייב שבי וכהמשך הכתוב וראית בשביה וכו', רק דנקט בכהאי גוונא ללמדנו תכסיסי המלחמה והאיך לנצח האוייב.

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שביו (כא, י). ביאר רש"י דבמלחמת הרשות הכתוב מדבר, דאם במלחמת מצוה איירי אין לומר ושבת שביו דהרי נאמר לא תחיה כל נשמה.

אבל באמת צריך ביאור למה כלל הו"א דאיירי במלחמת מצוה דצריך רש"י להביא הוכחה דבמלחמת הרשות הכתוב מדבר, הרי מכך דכתיב כי תצא למלחמה ואין כתיב כשצוך ה' לצאת למלחמה, ממילא כבר להדיא כתיב דיציאה זו למלחמה מרצונם של ישראל איירי, ולמאי היה לרש"י לדייק בזה ולהוכיח דבמלחמת הרשות איירי.

ואולי גם כשלא צוה הקב"ה להדיא לצאת למלחמה יש מלחמות שהם מצוה, דכל מלחמה על ארץ ישראל מלחמת מצוה היא, וממילא גם בה אסור להחיות כל נשמה, וכדי שלא יהא הו"א דבמלחמות אלו אין מצוה זו של לא תחיה כל נשמה, ומשום דלא צוה הקב"ה להדיא לצאת למלחמה, לכך ביאר רש"י דכאן איירי במלחמת הרשות, ולכך כתיב ושבת שביו, אבל במלחמות מצוה בכל אופן נאמר לא תחיה כל נשמה.

רק דא"כ יקשה מה הראיה ומניין לו לרש"י דבאמת במלחמת הרשות איירי, דלמא במלחמת מצוה איירי רק שלא צוה כן הקב"ה להדיא, ובאמת בזה לא נאמר לא תחיה כל נשמה, ולכך כתיב כאן ושבת שביו.

ועיין ברש"י בסוטה (לה: דה"ה כי) דביאר דמכך דכתיב כי תצא למידים דאיירי במלחמה שיוצאים בה מן הארץ לחו"ל, וזהו כי תצא, וממילא ודאי במלחמת הרשות איירי, דמלחמת מצוה רק בארץ ישראל איירי.

כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים ככל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה (כא, יז). צריך ביאור בפסוק זה בכמה עניינים, בתחילה צריך ביאור למה דווקא גבי בן השנואה גילה לנו הכתוב דין זה שבכור נוטל פי שנים ושחייב להכיר בו על אף שהוא בן השנואה, דלמה לא אמר הכתוב בסתם דלכבוד יש משפט בכורה שנוטל פי שנים, ועל זה להוסיף שגם כי תהיינה שני נשים לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור.

עוד צריך ביאור למה נקט בכל אשר ימצא לו לשון עתיד, ולא נקט הכתוב בכל אשר יש לו, דהרי ברש"י למד כאן דרק במוחזק הוא נוטל פי שנים, והיינו מה דיש לפנינו, וא"כ לא שייך כאן לשון עתיד, דהרי בראוי דהוא לעתיד אינו נוטל פי שנים.

עוד קשה מה כלל הטעם דהבכור נוטל פי שנים, דמה ענין הא דהוא ראשית אנו לכך שיטול פי שנים בנכסי אביו.

חידושו

כי תצא

של מקרא

ואולי יש לומר דענין זה של בכור נוטל פי שנים סברא הוא, דהאב יש לו אהבה מיוחדת לבנו הראשון, דהרי בתחילה היה הוא בנו היחיד, ובו ניתן כל אהבתו, ועל אף שאח"כ באו לו עוד בנים, ונתחלק אהבתו ביניהם, מ"מ עיקר אהבתו התחיל בו ונשאר רושם גדול אצלו יותר משאר בניו, ולכך נותן האב לבנו הבכור ב' חלקים, וממילא בכשבן האהובה הוא הבכור אין צורך כלל לומר דינתן לו פי שנים, דזה ברור מסברא דיש לו אהבה גדולה אליו יותר משאר בניו.

רק דכאן שמיירי שבן השנואה הוא הבכור ואינו רוצה האב ליתן לו פי שנים, על זה צריך הכתוב לומר הוראה מפורשת בעניין שחייב הוא ליתן דווקא לבן השנואה הבכור פי שנים.

וכל זה למה כי הוא ראשית אוננו, היינו דעל אף שעכשיו כיון דבן השנואה הוא ויש לו גם בן האהובה ממילא יש לו אהבה גדולה יותר לבן האהובה, מ"מ אומר לו הכתוב דכיון דבתחילה כשנולד בן זה בן השנואה לא היו לו עוד בנים, ונתן בו כל אהבתו, ממילא הגם שעכשיו חזר בו משום שיש לו בן האהובה, מ"מ אזלינן כפי מה שהיה בתחילה שהיה הוא ראשית אוננו, ולכך יתן לו פי שנים, דלו משפט הבכורה.

וממילא ניחא למה נקוט הכתוב דין גם בן השנואה דווקא דבבו האהובה סברא הוא, וגם ניחא מה הטעם ליתן לבכור פי שנים, ולמה גם בבן השנואה שייך טעם זה.

ולפי זה גם ניחא למה אמר הכתוב לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו, והיינו במוחזק ולא בראוי, דרק במוחזק שייך טעם זה של רוב אהבתו בבכור, דגם הממון היה אצלו

ולכך אזלינן בממון זה כפי אהבת האב, אבל בראוי שלא היה לו לאב שייכות כלל לממון זה, אין נותנין ממנו לבנים כפי אהבת האב, אלא כסתם דין ירושה שהבנים יורשים האב.

ולכך נקט הכתוב לשון ימצא דבמצוי איירי ולא בשלא היה מצוי אצלו ולא היה לו שייכות לממון זה. רק דעדיין קשה למה נקט הכתוב לשון עתיד ולא לשון הווה.

ואולי יש לומר ע"פ מה דכתב הרמב"ן דמעל פני בן השנואה למד דבמת הבכור בן השנואה בחיי האב, דאין חייב האב ליתן לבני הבכור פי שנים, דעל פני נאמר רק בחייו, וכפי דנאמר על פני אהרן אביהם, וכו' עיי"ש.

ואולי דין זה יש ללמוד גם מהא דכתיב אשר ימצא לו לשון עתיד, היינו לומר דאין הבכור זוכה בחלקו פי שנים בנכסי האב אלא לעתיד כשימות האב, דרק אם הוא עדיין חי כשמת האב זכה בזה, ומשא"כ כשהוא מת בחיי האב לא זכה בזה עדיין, ולכך אין מוכרח אביו ליתן פי שנים לבני בניו דהם בני הבכור.

רק דא"כ קשה למה גבי בן השנואה על אף דעכשיו כבר אין אהבתו גדולה אליו לו משפט הבכורה להנתן לו פי שנים, משום אהבתו שהיה בתחילה והיינו שאזלינן בתר ראשית, ואילו גבי חלות זכותו באותם פי שנים אמרינן עכשיו דלא זכה בזה עד שימות האב, ולכך בני הבכור לא ירשו אותו זכות, דאם אזלינן בתר השתא למה גבי בן השנואה שייך דין זה של פי שנים כלל.

חידושו

כי תצא

של מקרא

וצריך לומר דגבי דין הירושה אזלינן בתר ראשית, ולכך בן השנואה נוטל פי שנים כמו בכור שהוא בן האהובה, רק דחלות הירושה נעשית רק כמיתת האב, ולכך בני הבכור אין להם זכות זו כאביהם.

השבוע פרשת כי תצא נתקבלה תרומה ע"י ידידינו ידיד ה' המזכה את הרבים

הרה"ג ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

לעילוי נשמתו הטהורה של רבו

הגה"ק האדמו"ר ר' אברהם חיים בן האי צדיק וקדוש ר' אהרן ראטה זיע"א בעל החוקי חיים משומרי אמונים

לרגל האי הילולא קדישא ה' אלול

ת.נ.צ.ב.ה.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com